

Константин Иречек – изключителна личност в историята на чешко-българската взаимност

Чешки историк и български политик, основател на модерното образование в България, автор на първата ни академична история – *Dějiny národa Bulharského* – през лятото на 2019 се навършват 165 години от рождението на наградения с първия златен медал „За наука и изкуство“ от княз Александър I, Константин Иречек.

Българската културна общественост и българистичната общност в Прага отбелязаха юбилея на 21 февруари в главната заседателна зала на Националната библиотека. Събитието бе организирано от няколко чешки институции: Славянската библиотека към Националната библиотека в ЧР, Славянския институт към Чешката академия на науките, Масариковия институт, Архива на Чешката академия на науките и Българския културен институт. Събитието се състоя в присъствието на М. Коцанда (PhDr. M. Kocanda), генерален директор на Националната библиотека, който приветства гостите в най-голямата и най-красивата зала на библиотеката. Вечерта бе уважена от г-н Хр. Йовчевски, шарже д'афер в Българското посолство в Прага и г-жа И. Първанова, съпруга на бъдещия български посланик. Водещ на беседата бе д-р Ивана Сръбкова от Славянската библиотека.

Животът и делото на бележития приятел на България бе представен от проф. Ян Рихлик. Д-р Константин Йозеф Иречек е роден през 1854 г. във Виена в семейството на известния литературен историк Йозеф Иречек и съпругата му Божена, дъщеря на Павел Йозеф Шафаржик. Интересни родствени отношения, добре известни и в България, свързват Иречеко-

Иржи Швари, проф. Ян Рихлик, д-р Ивана Сръбкова, д-р Марцел Черни, Ян Бохачек

ви и Шкорпилови. Иречек получава много добро образование, като още в детството си има възможност да се запознае с най-уважаваните за времето си европейски, в това число и български, слависти. След Освобождението си от турско робство младата българска държава предлага на К. Иречек, както и на много други талантливи и кадърни чехи, възможност за бърза кариера. Иречек е подготвен за нея – през 1879 г. заминава за София. Само на 27-годишна възраст вече е министър на образованието, организирайки го в модерна насока. Бил е директор на Националната библиотека, а съставеният от него Правилник за вътрешния ред е актуален чак до началото на XX век. През септември 1884 г. Константин Иречек се завръща в Прага, като преди отпътуването си от София, получава от Княза и ордена „Св. Александър“, III степен. В чешката столица става професор по всеобща история в Карловия университет. От 1893 г. до смъртта си е професор по история на славянските народи във Виенския университет. Вниманието му е насочено главно към историята на славянските народи и основно към историята на българския и сръб-

ския народ. Проф. Рихлик не скри, че много обича главата „Бай Ганьо у Иречека“ от книгата „Бай Ганьо“ на Алеко Константинов. За Константин Иречек като страстен пътешественик-любител на природата и първия чех обиколил цяла България, говори д-р Марцел Черни. Интересен извор на информация е и двутомният Иречеков дневник, с който в момента е свързан общ чешко-български академичен проект, целящ неговото издаване, за да бъде достъпен за широката общественост. За него сподели мисли Ян Бохачек от Чешката академия на науките. Част от този „Български дневник“ и от книгата „Пътуване по България“ публиката чу в изпълнение на актьора Иржи Шварц.

Константин Иречек успява да открие своята мисия в живота и да я следва успешно. Неговата личност и днес, след 165 години, буди интерес – с размах и дълбочината на научната му дейност и с факта, че толкова млад постига значителни успехи. „Ако бях режисьор, щях да направя игрален филм за него“, възкликна още в уводните си думи д-р Ивана Сръбкова, а цялата информация след това безспорно доказа емоционалното й слово. ◆